

**POZANTI
BELEMEDİK
GÖRSEL TARİHİ**

Ahmet Nadir İŞİSAĞ

**AKADEMİSYEN
KITABEVİ**

AKADEMİSYEN
KITABEVİ

© Copyright 2017

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılmaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-605-2396-01-8

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Kerem ACAR

Kitap Adı
Pozantı-Belemedik
Görsel Tarihi

Yayıncı Sertifika No
25465

Baskı ve Cilt
Sonçağ Matbaacılık
ANKARA/2017

Yazar
Ahmet Nadir İŞİSAĞ

DOI
10.37609/akya.1675

Yayın Koordinatörü
Yasin Dilmen

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

*Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com*

www.akademisyen.com

Mustafa Kemal Paşa

31 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra, Yıldırım Orduları Komutanı olarak Adana da çektiği bu fotoğraf uzun müddet kartpostal olarak kullanılmıştır.

Poduwenta/Podandus'tan Pozantı'ya

Podandos, Pandosis, Pendonsis, El Bedendum, Bodandos Budandu, Bozanti ve günümüzdeki ismiyle Pozantı, tarihi geçitlerin ortasında, medeniyetler kavşağında, geç de olsa gelişmeye, ekonomik güce kavuşmaya gönüllü, çaba gösteren, hem zengin tarihi , ve hem de turizmde gelişmeye aç, şirin bir ilçedir.

Sıcak Adana'nın Toroslar da ki yaylalıklarından biri olan Pozantı, göze küçük görünse de pek hareketli bir tarihin yaşandığı, ilginç olayların kahramanı olarak, elde mevcut belgelerle ve görsellerle meydana getirilen bu albümünün , bir "Pozantı ve çevresinin görsel bir Tarih Şöleni" olacağına inanıyoruz.

Bu görsel albümümüzde Pozantı, Belededik, Bağdat Demiryolu ve Tünellerinin inşaatını, Fransız İşgali, Milli Kurtuluş Mücadelesini ve diğer özellikleri kapsayan fotoğraflar, mümkün olduğunca, sıkmadan merakla, heyecanla ve bilgi vererek bir araya getirilerek düzenlenmeye çaba gösterildi.

Yukarıda bahsettiğimiz üzere, çok önemli üç geçidin ortasında yer alan POZANTI, Gülek Boğazı (Cilicia Pylea), Fındıklı (Korydion) ve Horoz (Çakıt) geçitleri, Anadolu Tarihinin, her döneminde, önemli bir tarihi şahsiyeti ağırladığının şahitleridir.

Anabasis-Onbinlerin Ricat'ında Pers Prensi Kyros, paralı askerleriyle buradan geçmiş, Büyük İskender Büyük Doğu seferinde Gülek Boğaz'ında, Tarsusluların savunması ile karşılaşmış, Çakıt geçidini (Belededik) kullanarak boğazı savunanları arkadan sarmış ve Tarsus'u fethetmiş, Osmanlı Padişahları Yavuz Sultan Selim, Mısır seferine giderken, Sultan IV.Murad Bağdat seferine çıkarken Pozantı-Belededik-Çakıt Kesrihan geçitlerini kullanmış ve en nihayet Mısır

Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa ve oğlu Kavalalı İbrahim Paşa Pozantı-Tekirbeli ve Gülek Boğazını ele geçirmiş burada Gülek ve Tekir geçişlerini kontrol edebilmek için iki, çok kapsamlı savunma tabyaları yaptırmıştır. İbrahim Paşa Adana'yı işgalde, kendini sağlama almak ve savunmak için çok önem verdiği tabyalardan, Aktabya yörenin doğusunda (Bürücek tarafında), Kızıl Tabya ise yörenin batısında (Tekir yöresinde) yer alır; elan bu yapılar ayakta dururlar.

Derler ki, İbrahim Paşanın top yüklü develeri Gülek Boğazı'nın dar geçidinden geçemiyor diye kayalar uçurularak genişletilmiştir. Daracık geçide sığmayan mahfe'ler artık geçer hale getirilmiştir.

Efsane olarak anlatırlar ki, Toros Dağları geçit vermezmiş, iki dev karı-koca münakaşa edip ayrılınca, anne dev, çocuğunu alıp evi terk etmiş, fakat baba dev, çocuğunu anneye bırakmak istememiş ve dev eşini yakalamak için koşmaya başlamış ki; bastığı yerler ayakları altında ezilmiş ve düz olmuş, boğaz olmuş, o arada çocuğunu elinden düşüren anne de çocuğa doğru koşunca, dağların ezilmedik yeri kalmamış, ama çocuklarını tutamamışlar uçurumdan aşağı düşen bebek ölünce; Toroslar artık yol veren, geçit veren bir hale dönmüş," "Gülek Boğazı" böyle olmuş derler..Devler ise çocuklarının üzüntüsünden ölmüşler ama Pozantı'ya bir "Geçitler Kenti" ünvanı kazandırmışlar..

Görüleceği üzere, çevresi ve kendisi efsanelere konu olan, her zaman tarihi hareketliliğin içerisinde yer alan Pozantı, hiçbir dönem geçit olarak önemini asla yitirmemiştir. Hala bu önemli özelliğini koruyan, şirin bir ilçemiz olarak, Milli Kurtuluş Mücadelesinde Yüce Önder Mustafa Kemal Paşa'nın ilk kez bir konferans düzenlediği ve işgaldeki Adana'nın, en önemlisi Çukurova'nın kurtarılması için vilayet yaptığı Pozantı'yı, Bağdat Demiryolları Projesi

ve işgalden kurtuluşu içerisindeki önemini, Belemelik'deki hareketli olayları, Toros Dağları'nın bağrıyanık Yörüklerini, vefakar ve fedakar Tahtacılarını, bu görsel albümde anlatmaya ve aktarmaya çalışacağız.

Albümümüzün kapsamı içerisinde bilinen ve klasikleşen fotoğraflar verilen bilgileri tamamlamak için adeta mecburen konmuş olsa da bazı fotoğraflar bu albüme has olarak ilk kez yayınlananlardan olacaktır. Bu albümde yayınlanan tüm fotoğrafların görevi, Pozantı'mızı tarihi yönden tanıtabilmek ve tarihini görsel olarak aktarabilmek içindir.

Pozantı, Belemelik ve Çevresi hakkında, bu tarihi çalışmamızda, özenle seçilen görsellerin anlattığı tarihi olaylar çok çeşitli kaynaklardan derlenerek buraya aktarıldı.

Bu vesile ile bu çalışmamızda yardımlarını esirgemeyen başta Tarihçi Cezmi Yurtsever'e, Değerli dostum Zeki Erenkul'a, Tarık Kara'ya, Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Kütüphane Daire Başkanı Sayın Ahmet Karataş'a ve Arşiv görevlisi Hüseyin Batar'a; bilgisayar ortamında bana teknik bilgilerini esirgemeyen oğlum İlker Çağatay İşisağ'a, Bilgisayar ortamında bütün gerekleri yapan değerli damadım Maden Mühendisi Osman Burak Hundemir'e ve bana en sınıksız anlarımda destek olan Değerli Eşim Zekiye İşisağ'a; ve bu çalışmamaya yardımcı olan, destek veren, tüm dost ve arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum.

Ahmet Nadir İŞİSAĞ
Haziran 2016/ADANA

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
I. BÖLÜM	
Belemedik- Annaşa kalesi	2
Annacha Chateau (Annaşa Şatosu)	5
Poduwentá'dan Pozantı'ya	6
Şipşak (Aliminut) Fotoğrafçılık	25
II. BÖLÜM	
Şekerpınarında Bir köprü: Akköprü	27
İlk Kurşun: Usta Mehmet	28
III. BÖLÜM	
Belemedik Tahtacıları	33
IV. BÖLÜM	
Kavalalı İbrahim Paşa'nın Adana İşgali	45
V. BÖLÜM	
Belemedik'te esirler; Anzaclar ve Ruslar	51
HMAS AE2 Denizaltısı	51
Belemedik'te vefat eden Anzaclar	63
Belemedik'ten Birkaç Fırar Teşebbüsü	65
VI. BÖLÜM	
Bağdat Demiryolları İnşaat Projesi	67
Belemedik – Hacıkirı Arasında 12 Adet Tünelin Açılması	74
VII. BÖLÜM	
Pozantı-Halep-Nusaybin Hattı İşletmesi	103
VIII. BÖLÜM	
Yüksek Mühendis Nicholas Mavrogordato Efendi	109
Philipp Holzmann Şirketi Bağdat Demiryolları Belemedik İnşaat Şantiyesi	119
Mareşal Otto Liman Von Sanders Belemedik'te	124
Harbiye Nazırı Enver Paşa Hacıkirı'da	126

IX. BÖLÜM

1. Dünya Savaşının sonu; Çekiliş ve Pozantı	127
Harbiye Nazırı Enver Paşa Pozantı'da	131
Enver Paşa Pozantı İstasyonunda	133
Enver Paşa Adana'da	134
Mondros Ateşkesi ve Sonuç	156

X. BÖLÜM

Torosların Kapısı: Gülek Boğazı	159
Gülek Boğazı	168

XI. BÖLÜM

Pozantı: İşgal ve Kurtuluş Mücadelesi	170
Fransızlardan önce İngilizler Pozantı'da	177
Ve İngilizler Pozantı'ı terk ediyor	178
Binbaşı Pierre Mesnil	180
Belemedik'te İşgal Pazarlığı	186
Belemedik Hastanesinde Hemşire Edrige Aubry Mesnil	190
Pozantı Şehidi Kamışlı'lı Kasım Hoca	192

XII. BÖLÜM

Pozantı İstiklal Mahkemeleri	207
------------------------------------	-----

XIII. BÖLÜM

Haritalar	213
-----------------	-----

XIV. BÖLÜM

Pozantı, Bürücek Belemedik, Tekir Yayalır Bölgesi	221
Pozantı'nın Anıt Ağaçları	227
Vali Çeşmesi	228

XV. BÖLÜM

Pozant, Belemedik ve Çevreden Çeşitli Bilgiler/Görseller	229
Mehmet Behiç Erkin Bey	252
Telgrafçı Ali Rıza Efendi ve Pilot Mehmet Ali Kurçer Bey	257
Kaynaklar	263

KAYNAKLAR

- Naci AKVERDİ,* ADANA, Cumhuriyetten önce ve Sonra Ulus Matbaası Ankara- 1937
- Ahmet AKGÜNDÜZ,* Arşiv Belgeleri Işığında TARSUS Tarihi ve ESHAB-I KEHF Tarsus Tic. Ve San. Odası Yayınları İstanbul/ 1993.
- Dr. Şinasi ALTUNDAĞ,* Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı Mısır Meselesi (1831-1841) I.Kısım T.T.Kurumu Yayınları Ankara 1988.
- AL BARAKA-TÜRK* Hicaz Demiryolları Fotoğraf Albümü, İstanbul- 1999
- ANA YAYINCILIK A.Ş.* Yurt Ansiklopedisi 1.Cilt Adana Maddesi 1982
- Damar ARIKOĞLU* HATIRALARIM, İstanbul-1969
- Atlas Dergisi* İl il Türkiye Atlası, 2011, Doğan Burda Dergi Yayıncılık İstanbul
- Ergün AYBARS* İstiklal Mahkemeleri, Bilgi Yayınevi Eylül 1985 İstanbul.
- Güven AYKAN,* Atatürk'ün Silah Arkadaşı Çukurovalı Sinan, Adana Büyükşehir Altın Koza Yay. Adana-2012
- Nezih BAŞGELEN,* Kaleli Kentleriyle TÜRKİYE, Bursa Büyükşehir Kültür Yay. Arkeoloji ve Sanat yay İstanbul-2009.
- Claude CAHEN,* Osmanlılardan Önce Anadolu'da TÜRKLER, E Yayınları 1984-İstanbul.
- Orhan ÇEKİÇ,* İmparatorluktan Cumhuriyete, Mondrostan İstanbula, Cumhuriyet Kitapları, 2007-İstanbul.

- Kemal ÇELİK,* Milli Mücadelede Adana ve Havalisi (1918-1922) T.T.Kurumu yayınları, Ankara-1999.
- Cevdet ÇULPAN,* Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar, T.T. Kurumu Yayınları, Ankara-2002.
- Fatih ÇOLAK,* Almanların Konya ve Çevresindeki Faaliyetleri 1876-1918 Yüksek Lisans Tezi.
- Kasım ENER,* Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış, Berksoy Matbaası-1964 İstanbul.
- Kasım ENER,* Çukurova Kurtuluş Savaşında Adana Cephesi, T.Kuvayi Milliye Yay. TC Adana Valiliği Özel İdare Yayını. Adana-2005.
- Edward Mead EARLE,* Bağdat Demiryolu Savaşı, Milliyet Yayınları 1972 İstanbul.
- Gunter FENEREİBEN,* Dampf Uber Asien, 1989 ELV Verlag GmbH-München-Deutscheland.
- Jurgen FRANZKE,* Bagdad Und Hedjzabahn Deutsche EisenBahngeschichte İm Vorderen Orient, Tummel- DB Museum Nurnberg-2003 Deutschland.
- Ziya GÜREL,* Kurtuluş Savaşında Demiryolculuk, T.T.Kurumu yay. Ankara- 1989.
- Abdülgani GİRİCİ,* 1920 Adana Ermeni Mezalimi Hatıraları. T.T.Kurumu Yay. Ankara-2011 Derleyen: Yusuf Turan Günaydın.
- Süleyman HATİPOĞLU,* Türk-Fransız Mücadelesi (Orta Toros Geçitleri) 1915- 1921, Atatürk Araştırma Merkezi Yay. Ankara-1999.
- Peter HEİGL,* Schotter Für Die Wüste, Nurnberg- 2004 Deutschland.

- Sami İNCE,* İçel Yıllığı 1938 İçel Valiliği Yayını Mersin 1938.
- A. Nadir İŞİSAĞ-T. Kısacık* Bağdat-Berlin Hattında Kırılma noktası BELEMEDİK Toros Tüneli Siemens Yayınları, Ankara- 2014
- İ.KARAKAŞ-G. AKSOP,* Atatürk, Atatürk'ü Anlatıyor, Benim Tutkularım Var, Milliyet Yay.İst-2006.
- Emir KIVIRCIK,* Cepheye Giden Yol, Behiç ERKİN, GOA Yayınları İstanbul- 2008.
- KSENOFON,* Onbinlerin Ricatı-ANABASİS, Çev. Hayrullah Örs, İnkılap ve Aka Yay. İst-1975.
- Dr.Yılmaz KURT,* Menemencioğlu Ahmet Bey, Menemencioğlu Tarihi, Akçağ yay. Ankara-1997.
- Victor LANGLOIS,* *De la CİLİCİA,* North American Review, 1863 (Paris- 1854)
- Victor LANGLOIS,* Voyage Dans La Cilicie Et Dans Les Montagnes Du Taurus, Paris 1861
- İskender OHRİ,* Anadolunun Öyküsü, Bilgi Yayınevi 1987 İst.
- İlber ORTAYLI,* Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu, Alkim Yay.-İletişim Yay.İst-2004 *Turgut ÖZAKMAN,* Şu Çılgın Türkler, Bilgi yayınevi, 80.basım Eylül 2005 Ankara.
- İsmail ÖZÇELİK,* Milli Mücadelede Anadolu Basınıda Güney Cephesi (Adana-Antep-Urfa-Maraş) 1919-1921, Atatürk Araştırma merkezi, Ankara-2005.

- Mehmet ÖZDEMİR,* Mütareke ve Kurtuluş Savaşı Başlangıç Dönemlerinde Türk Demiryolları Yapısal Ekonomik Sorunlar 1918-1920. TC Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri 2001-Ank.
- Esat ÖZOĞUZ,* Adana'nın Kurtuluş Mücadelesi Hatoraları, Ülkü Matbaası, İstanbul-1934.
- Murat ÖZYÜKSEL,* Hicaz Demiryolu, Tarih Vakfı yay. 2000 İstanbul.
- PORTAKAL ÇİÇEĞİ,** Portakal Çiçeği Dergisi Pozantı Özel Sayısı Haziran 2016 Adana
- Manfred POHL,* Philipp Holzmann Geschichte Eines Bauunternehmens 1849-1999 Verlag; C.H.BECK München 1999 Printed In Germany.
- William M.RAMSAY,* TARSUS, Aziz Pavlus'un Kenti, Çev. Levent Zoroğlu, TTK 2000 Ankara.
- William M.RAMSAY,* Anadolunun Tarihi Coğrafyası, Çeviri: Mihri Pektaş M.E.Basımevi,1960-İst
- Otto Liman Von SANDERS,* Türkiyede 5 Yıl, Çev. M.Şevki Yazman Burçak yay. İst-1968
- Ali SATAN,* Demiryolunun 150 yıllık Yolculuğu, Demiryol İş yay. Ankara-2007
- STRABON,** COĞRAFYA, Anadolu (Kitap,XII,XIII ve XIV) Arkeoloji ve Sanat yay. İst-1987 Çeviri. Prof.Dr.Adnana Pekmen.
- Yaşar YÜCEL-Ali SEVİM,* Türkiye Tarihi, Sabah Yayınları Ankara 1991.
- Nazmi SEVGEN,* Anadolu Kaleleri, Doğu Ltd.Şti. Ankara-1960

- H.İbrahim SOY,* Almanya'nın Osmanlı Devleti Üzerinde İngiltere ile Nüfuz Mücadelesi (1896-1914) Phoenix Yayınları Ankara 2004.
- İbrahim Ferahim ŞALVUZ,* Kurtuluş Savaşında Kahraman Çukurovalılar, Adana-Tarsus-Mersinliler HATIRA Sadeleştiren: Halil Atılğan, TC Kültür Bakanlığı Ankara-2002.
- Taha TOROS,* Kurtuluş Savaşında Çukurova T.T.Kurumu Yay. 2001 Ankara.
- Taha TOROS,* Atatürk'ün Adana Seyahatleri, Adana B.şehir belediye altın Koza :32 2006.
- TCDD-DB Mobility Networks Lojistics* Fotoautellung 100 Jahre Hedjchas Und Bagdadbahn Ankara 2000
- İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI* Başbakanlık Bas. Yan. K.ve Alman B.Elçiliğ yayını.
- İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI* Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri TTK yay Ankara 1988.
- S.Haluk UYGUR,* ADANA 4 bin yıllık Öykü Adana Valiliği yayını Adana-2006.
- Semih VURAL,* Anadol'nun Kapısı TARSUS, Gülek Boğazı, Mersin B.Şehir Belediye yay.2016.
- Dr.Necat YAYCIOĞLU,* Atatürk ve Çukurova, Adana Rotary Klübü yay. Kemal Marbaası –Adana-1996.
- Sercan Özgencil YILDIRIM,* Anadolu ve Bağdat CEOA ve Bağdat(Pozantı) Halep-Nusaybin BANP Demiryolu Şirketleri, Lisans Tezi 2002.

Fotoğraflar,

Bu albümde kullanılan fotoğrafların pek çoğu Australian War Memorial, Philipp Holzmann GmbH Arşivi, İnternet ortamında çeşitli sitelerden elde edilmiştir.

Ansiklopediler,

Gelişim Hachette 1981, Yurt Ansiklopedisi 1981, Meydan-Larousse 1982, Ana Britannica 1982, İnternet ortamında Wikipedi, Wowturkey, Facebook Ve çok çeşitli sitelerden yararlanılmıştır.

Bu albümün gerçekleşmesinde emeği olan herkese tekrar teşekkür ederim